

Mezi Devětsilem a Hostem vznikla v Rovnosti a Socialistické budoucnosti polemika, která se dotkla i základního problému dneška: komunismu, bolševismu. Pan Götz jako vůdce Hosta pronesl své krédo o těchto problémech, prohlásil se za socialistu a snažil se dovést, že jako Devětsil, i Host reprezentuje umění dneška, umění revoluční.

Řekne-li dnes někdo o sobě, že je socialistou, neznamená to ještě nic. Pojem socialismu jako abstrakta je úplně diskreditován. Socialismus dneška není jen akademickou teorií, nýbrž především činem. Význam socialismu přenesl se z teorie do praxe. Proto jen obsah jeho socialismu, principy, metoda a cíl mohou nás přesvědčit, že tu máme co činit s opravdovým socialistou, kterému socialismus není běžnou módou, nýbrž živelní nutností: kritice obsahu socialismu páně Götzova je věnována tato polemika.

Jak se dívá p. Götz na ruskou revoluci bolševickou a její průvodní zjevy? „Bolševismus je ohromné dějinné hnutí, v němž přicházejí k slovu nové rasy — Slované a Mongolové — a vytvářejí cosi jako revoluční pozdvižení všech lidských duševních sil potlačených západoevropskou civilizací, nový, mlhovitý, intuitivní lidský typ a vůbec nový svět, jenž se tak velice liší od světa západoevropského měšťáctví, že si pro něj musíme vychovat duši, abychom jej pochopili.“

Co nejprve je vám nápadné na tomto ideologickém, velmi

konfúzním výkladě, je jeho základní a zásadní (úmyslně podškrtnám) neporozumění a nepochopení třídního charakteru ruské sovětové revoluce a ruského bolševismu. Ani slovo o ruském proletariátu, ani slovo o ruské buržoazii a inteligenci. Kdybychom — připusťme — nic nevěděli o ruské sovětové revoluci a byli odkázáni pouze na informace p. Götze, nic bychom nevěděli o vysloveně třídním rázu bolševismu, domnívali bychom se, že ruský národ jako celek, bez rozdílů tříd, ras a náboženství dělal revoluci, aby mohl ze sebe svrhnout jeho západoevropské civilizace, západoevropského měšťáctví.

Tím nápadněji vystupuje ve výkladu p. Götze pojem „západoevropské měšťáctví“, „západoevropská civilizace“. Rusko je na východě; proti západoevropské kultuře a civilizaci stojí jako korelativní pojem východoevropská kultura a civilizace. Pan Götz si vzpomněl při četbě Města v slzách na Kurta Hillera, my zase vzpomínáme při jeho výkladu bolševismu O. Spenglera a jeho velmi tlusté a učené knihy Der Untergang des Abendlandes.

Pan Götz vědomě či nevědomě nepoužil historicko-dynamické metody a uchýlil se raději k nehistoricko-statické, metafyzicko-ideologické metodě pana Spenglera, aby tímto způsobem úplně si zatemnil pojem ruské revoluce, ruského bolševismu, aby místo živého, konkrétního výkladu historického podal nám úplně abstraktní, schematizující, simplifikující explikaci, která hraničí s metafyzikou sociologickou.

Připouštíme však loajálně, že by mohl pan Götz hájit svou spenglerovskou metodu jenom tehdy, kdybychom zůstali na půdě Ruska — oblasti bolševismu, kde také p. Götz vytrvale zůstává. Právě zcela zřetelně: „Mluvil jsem o bolševismu — tedy o Rusku.“ Promyslíme-li tuto větu a srovnáme s celým jeho výkladem, pak dojdeme k netušenému objevu, že pro p. Götze existuje bolševismus pouze v Rusku. Pro p. Götze neexistují tedy bolševické revoluce finské, mnichovské, maďarské, pro p. Götze neexistují revoluční výbuchy v ostatních zemích evropských; pro něho existuje bolševismus

pouze v Rusku. Proč asi? Viděli jsme, že p. Götz nevykládá třídně revoluci ruskou, což je jediný přípustný výklad. Používá spenglerovské teorie o Západu a Východu. Kdyby však Götz připustil, že se západoevropskou civilizací je nespokojen nejen Východ, nýbrž i Západ, že nejenom Východ, nýbrž i Západ snaží se v svých revolucích překonat „nihilismus západoevropský“, pak by si musil uvědomit, že s touto revoltou Západu i Východu pojem západoevropské civilizace ve vztahu ke kultuře východoevropské padá, neexistuje, že tímto faktem padá i jeho metafyzický výklad ruského bolševismu; byl-li by pak odvážnější myslí, shledal by při ohledávání pojmů, že „západoevropská kultura“ není vlastně ničím jiným než kulturou měšťáckou a že revoltuje-li Západ s Východem proti této „západoevropské kultuře“, revoltuje pod praporem kultury proletářské — došel by k třídnímu chápání dějinného vývoje.

Použitím Spenglerovy teorie o Západu a Východu zastírá pan Götz vědomě třídní charakter všech sociálních jevů.

Obraťme se nyní k jeho definici bolševismu: P. Götz charakterizuje bolševismus jako politický a sociální expresionismus. Kdyby p. Götz byl trochu historikem, věděl by, že roku 1871 existovala jakási Pařížská komuna, která jevila navlas podobné „expresionistické“ znaky, jako jeví dle p. Götze nynější revoluce ruská. Avšak expresionismus neexistoval v onom roce. Řekneme-li p. Götzovi, že revoluce ruská je v přímém vztahu (snad nám to uvěří) s Pařížskou komunou, pak uvidí, že s jeho „expresionistickou“ formulí nevypadá to nijak skvěle. Bolševismus je třídně proletářský zjev. Má p. Götz odvalu tvrdit, že expresionismus je třídně proletářské umění? Máme-li jeho expresionistickou definici vůbec brát vážně, pak ji musíme prohlásit za pouhý pomocný klasifikační pojem jeho vlastní osoby. (Pan Götz je uměleckým expresionistou a chce si tudíž ujasnit a přiblížit všechny jevy z hlediska expresionismu.)

Neproletářské, netřídní chápání dějin jeví se však zřetelně

i v páně Götzově „socialistickém“ krédu. Pan Götz definoval bolševismus jako politický a sociální expresionismus. Pan Götz je expresionista. Čekali bychom tedy, že p. Götz hrdě se přihlásí k bolševismu. Logika však u p. Götze neexistuje. „Protože jsme expresionisté, jsme socialisté.“ Pan Götz není tedy komunistou, nýbrž „socialistou“. Rozbor jeho „socialistického“ kréda nám ukáže, že je zásadní rozdíl mezi komunismem a jeho „socialismem“, že je tudíž zcela zásadní rozdíl mezi Devětsilem a Hostem.

Götzův socialismus je založen na jediném principu: lásce. Ne třídní boj, ne třídní nenávisť, nýbrž láska vybojuje nám nový svět. Ne revoluce, ne dobytí politické a hospodářské moci proletariátem, nýbrž změna člověka, odstranění měšťáckého žoldněřství intelektuálního. Ne bojovné socialistické organizace, nýbrž lidská družnost, která přivede obnovu lidství.

Postavíme-li „socialistické“ principy páně Götzovy do náležitého vztahu s komunistickými principy Devětsilu, vysvitne dokonale principiální rozdíl, který pan Götz nesmaže nikterak ujišťováním, že se staví „bez rozmyšlení“ (bohužel, smutná pravda pro vás, p. Götzi) na stranu těch, jimž nebylo dáno osudem, aby mohli naplnit své určení: na stranu proletářů.

Soudruh Karel Teige konstatoval v Rovnosti, že uměleckou studnicí Götzovou je německý expresionismus. Já bych doplnil tento fakt, že pan Götz čerpá i svoje politické i sociální krédo z německé pseudorevoluční literatury.

Götzův politický i sociální program vyjádřil v roce 1918 René Schickele, který praví ve své knize Der neunte November v kapitole, mající příznačný titul Glaube, Hoffnung, Liebe: „Ich bin Sozialist, aber wenn man mich überzeugte, dass der Sozialismus nur mit der bolschewistischen Methode zu verwirklichen sei, so würde ich, und nicht nur ich, auf seine Verwirklichung verzichten“ — a dále praví: „Wir alle wollen die Welt ändern. Wir alle wollen die Gerechtigkeit. Wir alle wollen das Reich, in dem die Menschen einander

das Leben leicht machen. — Ich stehe dafür, dass Gewalt keine Änderung schafft, nur Wechsel.“

„Socialismus“ pana René Schickele je „socialismem“ pana Götze. Co F. Götz říká kladně, říká R. Schickele záporně. Oba tyto „socialismy“ nejsou ničím jiným než maloměšťáctvím, které hnáno volky nevolky do náruče socialismu, snaží se orientovat v příboji sociálních vln a tuto orientaci a lepší stravitelnost socialismu usnadňuje si tím, že rozředuje obsah socialismu, úplně ignorujíc podstatu socialismu: *třídnost*.

Socialismus páně Götžův je pouhou socialistickou frazeologií, za níž vězí pusté a neplodné maloměšťáctví. Umělecké, politické i sociální názory pana Götze a s ním i Hosta jsou uměleckým, politickým i sociálním včerejškem, fakt, na němž nemůže nic změnit sebelepší frazeologie, natožpak tisknutí rukou.

(Proletkult I, str. 259—261, 3. 5. 1922)

Nejpalčivějším, protože zásadním problémem dnešního komunistického umělce je přetvoření jeho světového názoru buržoazního či maloměšťáckého v názor komunistický. Wieland Herzfelde správně rozeznává dvojí vývojovou fázi ve vývoji umělce, dezertéra buržoazie, ke komunismu. První fází je přihlášení umělce ke komunistické straně a plnění povinností organizovaného komunisty. Tato fáze je úkolem poměrně lehkým. Umělec-komunista vidí naprostý bankrot dnešního měšťáckého řádu, přihlásí se ke komunistické straně, ke komunismu jako jedinému východisku z dnešní smrtelné krize buržoazního systému a přejímá politické a ekonomické názory komunistické strany. Nepotřebuje vyvíjet myšlenkového úsilí v tom smyslu, že by vymýšlel nové politické a národohospodářské teorie; stačí uznat za správné názory existující; třeba snad měl v speciálních otázkách jiný náhled, základna teoretická zůstává nezměněna. Nemůže však být jen komunistou jako politik a národohospodář, musí býti komunistou i jako umělec, musí býti komunistickým umělcem. To je druhá fáze ve vývoji umělce ke komunismu, úkol přetěžký,

* Tento článek měl být referátem o velmi sympatické knize Wielanda Herzfelda: *Gesellschaft, Künstler und Kommunismus* (Berlin 1921). Herzfelde věnuje obzvláštní pozornost „cestě umělcově ke komunismu“, neřeší však celé této otázky. Řešení tohoto problému je věnován můj článek, neboť problém skutečně komunistické tvorby umělecké je problémem nejakutnějším, protože zásadním.